

Undervisningsopplegg til den internasjonale Holocaustdagen 2026

Nordmenn i Auschwitz: jødiske opplevelser i nazistenes største konsentrasjonsleir

Den internasjonale Holocaustdagen er en minnedag lagt til datoen for frigjøringen av Auschwitz-Birkenau. HL-senterets undervisningsavdeling tilbyr skreddersydde undervisningsopplegg til bruk i klasserommet hvert år. Til markeringen i 2026 har vi, i samarbeid med historiker Karianne Hansen, utviklet et fordypningsopplegg i historie for VGS. Med noen tilpasninger kan opplegget også brukes i samfunnsfag på ungdomstrinnet.

Undervisningsopplegget består av tre deler:

- Forarbeid som gjennomføres i klasserommet
- Strømmet foredrag og refleksjonsoppgaver, ved historiker Karianne Hansen den 27. januar, kl. 10.00-10.45
- Etterarbeid som gjennomføres i klasserommet

Læringsmål:

Elevene skal

- tilegne seg kunnskap om nazistenes ideologi og
- reflektere over og utforske individ- og aktørperspektiver på Holocaust som historisk situasjon.
- reflektere over betydningen av identitet i leirene før og etter frigjøringen 27.01.45

Relevante kompetansemål i historie, VG3

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- reflektere over hvordan ideologier og tankesett på 1900-tallet og fram til i dag har bidratt til undertrykkelse, terror og folkemord som holocaust
- analysere hvordan framstillinger av fortiden har blitt brukt i Norge for å skape nasjonal identitet og drøfte hvilke virkninger dette har hatt for ulike grupper
- Utforske en historisk person og diskutere hans eller hennes tenkning, handlingsrom og valg i lys av samtiden han eller hun levde i.

På de neste sidene beskrives gjennomføringen av de ulike trinnene i opplegget.

Trinn 1: forarbeid

Del 1: Arbeid med to fagtekster: Auschwitz og Antisemittisme.

- Felles og/eller selvstendig lesing av fagtekst om **Auschwitz på SNL.no**.
- Del ut spørsmålsark i enten fysisk format eller digitalt. La elevene ta utgangspunkt i tekstene for å svare.
- Felles gjennomgang av spørsmål og elevsvar– og sett særlig av tid til spørsmål 2.

1. Hvorfor valgte Heinrich Himmler den polske byen Oświęcim som sted å etablere Auschwitz-Birkenau? Og hva var Heinrich Himmlers rolle?

2. **Hvilke leire besto Auschwitz-Birkenau av? Beskriv forskjellene mellom de tre ulike hovedleirene.**

3. Hvem var Rudolf Höss?

4. Hva skjedde i leirene 27. januar 1945?

5. Les videre om *tilintetgjøringsleir* på SNL.no. Hva er forskjellen mellom begrepene «tilintetgjøringsleir» og «konsentrasjonsleir»?

- Felles og/eller selvstendig lesing av fagtekst om **Antisemittisme**.
- Del ut fagtekst med spørsmål i enten fysisk format eller digitalt. La elevene ta utgangspunkt i tekstene for å svare.
- Felles gjennomgang av elevsvar.

Del 2: Arbeid med korte biografier om Samuel Steinmann og Julius Paltiel.

Del ut oppgaven i fysisk format eller digitalt.

Samuel Steinmann og Julius Paltiel var to av de 772 norske jødene som høsten/vinteren 1942-43 ble deportert til Auschwitz-Birkenau. Hva var deres historie?

Oppgaven er å skrive en kort biografi om Samuel og/eller Julius.

Hva kan vi finne ut av om livene deres før, under og etter Holocaust? Hvem var de som mennesker, hva kan vi si om familien deres, om utdanning, jobb, hva var de opptatt av?

Søk opp på digitale eller trykte kilder, og bruk gjerne følgende nettsider:

fanger.no, snublestein.no, jødiskefotspor.no

Trinn 2: Foredrag 27. januar 2026, kl. 10.00-10.45

Nordmenn i Auschwitz: jødiske opplevelser i nazistenes største konsentrasjonsleir

v/Karianne Hansen, historiker og forsker.

Refleksjonsspørsmål etter foredraget, stilles av lærer til klassen i plenum:

1. Som fanger i Auschwitz prøvde norske jøder å holde fast ved sin nasjonale identitet på ulike måter. Hvilke eksempler på dette hørte vi?
2. Hvorfor kan det være vanskelig å bruke ord som «dagligliv» eller «hverdagsliv» i Auschwitz? Og er det mulig å snakke ha et dagligliv i konsentrasjonsleir?
3. Hvorfor er det viktig å lære om dagliglivet i Auschwitz?

Trinn 3: etterarbeid

Del 1: Arbeid med fagtekst: Hjemkomst

- Teksten og oppgavene deles ut i fysisk format eller digitalt til elevene.
- Felles og/eller selvstendig lesing.
- La elevene ta utgangspunkt i tekstene for å svare på oppgavene til de to tekstene. Gjør dere gjerne ferdig med en tematekst og -oppgaver før dere går videre.
- Felles gjennomgang av spørsmålene

Del 2: Felles visning av NRK-serien Last: Jøder, med refleksjonsspørsmål.

Muntlige oppgaver til felles refleksjon på grupper og i plenum:

- Beskriv frigjøringsdagene i Norge mai 1945.
- Hvordan var opplevelsen av krigens slutt forskjellig for ulike aktører? Hvordan opplevde de hjemkomne jødiske overlevende denne tiden

Del 3: Om begrepene *etterkrigstid* og *etterfolkemordstid*

- Felles og/eller selvstendig lesing om begrepet folkemord på FN-sambandets temasider: <https://fn.no/tema/konflikt-og-fred/folkemord>

Elevoppgaver:

- a) På hvilke måter blir FNs folkemordkonvensjon kritisert?
- b) Hvilke grupper ble forsøkt utryddet av nazistene under andre verdenskrig?

c) Oppsummerende refleksjonsoppgave.

Ingjerd Veiden Brakstad er historiker med folkemord som spesialfelt.

I boka *Etter folkemordet* (2021) skriver hun at tiden etter Holocaust opplevdes ulikt for ulike deler av den norske befolkningen. Hun argumenterer for at begrepet *etterkrigstid* ikke er dekkende for opplevelsene og erfaringene til de jødiske overlevende. Derfor bruker hun begrepet *etterfolkemordstid*.

- Hva er forskjellen i disse begrepene?
- Hvorfor kan det være viktig å skille mellom disse opplevelsene av ettertid?
- Hvordan kan Julius og Samuels erfaringer og livshistorier brukes til å begrunne behovet for begrepet **etterfolkemordstid**?